

ეკონომიკური ანალიზის საგნის სწავლების საკითხისათვის

ზურაბ ჯორბენაძე

სტუ პროფესორი

რევაზ შენგელია

სტუ პროფესორი

ჟუჟუნა ნიკლაური-შენგელია

სტუ პროფესორი

ნათია შენგელია

სტუ ას. პროფესორი

რეზიუმე

დღეს ეკონომიკური ანალიზი თვისობრივად მაღალ დონეზე ავიდა: დამკვიდრდა საერთაშორისო სტანდარტი და ერთიანობაში წარმოჩინდა ფინანსური, მმართველობითი, საგადასახადო, ინოვაციური, საინვესტიციო და სტატისტიკური ანალიზი. ქვეყნის განვითარების დღევანდელ ეტაპზე და მომავლის პერსპექტივიდან გამომდინარე ეკონომიკური პროფილის სტუდენტებისათვის ანალიტიკური ანალიზის უნარ-ჩვევების გამომუშავების საკითხი ძალზე მოთხოვნადი გახდა. ამ ფონზე საქართველოში ეკონომიკური ანალიზის საგნის სწავლების დონე და ხარისხი კრიტიკას ვერ უძლებს: ზოგიერთ უმაღლეს სასწავლებლებში ეს საგანი უბრალოდ არ ისწავლება(!), და იქ სადაც ის ისწავლება საკითხი თვითდინებაზე არის მიშვებული — დარღვეული არის საგნის და თვით მეცნიერების სტრუქტურა, აღრეულია თეორიული და პრაქტიკული მხარეების თანაფარდობა, ამა თუ იმ საკითხის განხილვის პარალელიზმის შიშით ამ საგანს უზღუდავენ არეალს, თვით განხილული საკითხები კი ამკარად ჩამორჩება დღევანდელ მოთხოვნებს, საგნის ხელმძღვანელთა და კურსის სწავლების ლექტორთა მოხერხებულობის ფონზე მიმდინარეობს სწავლის პროცესი, და ბოლოს ქართულ ენაზე ეკონომიკური ანა-

ლიზის სახელმძღვანელოს ან დამხმარე ლიტერატურის არ არსებობა, და კიდევ სხვა ობიექტური თუ სუბიექტური გარემოებები ერთმითიანობაში უცილობლად მოითხოვს ეკონომიკური ანალიზის სწავლების საკითხის ძირეულად გადახედვას და სწავლების შინაგანი სტრუქტურის გაჯანსაღებას. ამ მიზნით მიზანშეწონილად მიგვაჩნია მოხდეს ეკონომიკური ანალიზის საგნით დაინტერესებულ პირთათვის სემინარების, კონფერენციების, ან ტრენინგების და ა.შ. ორგანიზება და მოწყობა. ასევე მათ უნდა გამოიჩინონ მეტი პედაგოგიური სწრაფვა და ჟინი რათა მაღალკვალიფიციური კადრების(სპეციალისტების) მომზადების პროცესმა სრულყოფილი სახე მიიღოს.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური ანალიზის საგანი, ანალიზის სისტემურობა და კომპლექსურობა, ეკონომიკური ანალიზის თეორია და პრაქტიკა, ანალიტიკური აზროვნება, ეკონომიკური ანალიზის საერთაშორისო სტანდარტი, ფინანსური, მმართველობითი, საგადასახადო, ინოვაციური, საინვესტიციო, სტატისტიკური ანალიზი.

ძირითადი ტექსტი

დღეს საქართველოში მიმდინარე ეკონომიკური განვითარების სტაბილიზაციისა და საინვესტიციო აქტიურობის ამაღლების ფონზე სულ უფრო იზრდება დასაბუთებული მმართველობითი, საინვესტიციო და ფინანსური გადაწყვეტილებების ეკონომიკური ანალიზის მნიშვნელობა და როლი. აღნიშნული საგანმანათლებლო სფეროს შესაბამის მოთხოვნას უყენებს: ეკონომიკური ანალიზის მეცნიერების საწყისებს დაუფლებული მაღალკვალიფიციური ეკონომისტის(ბუღალტრის), ბიზნესს-ანალიტიკოსის ან ბიზნესს-ადმინისტრატორის და სხვა ანალოგიური რანგის სპეციალისტის მომზადება ქვეყნისა და საზოგადოებისათვის ძალზე ღირებული გახდა, და თანამედროვეობის ადექვატური ცოდნის სრულად გამოყენების აუცილებლობა კი ერთ-ერთ პრიორიტეტულ ამოცანად

წარმოჩინდა.

უკანასკნელ პერიოდში ეკონომიკური ანალიზი შეიცვალა და მისი კვლევის არეალი მნიშვნელოვნად გაფართოვდა; დღეს იგი კომპლექსური ანალიზის სახით წარმოსდგება და ის მოიცავს ფინანსურ, მმართველობით, საგადასახადო, საინვესტიციო, ინოვაციურ, სტატისტიკურ ანალიზს. ეკონომიკური ანალიზის ათვისების პროცესი თვისობრივად ახალ დონეზე ავიდა და ამ ფონზე სავსებით კანონზომიერი გახდა სხვა გადასახედიდან გადაგვევლო თვალი აღნიშნული საგნის სწავლების პროცესზე მსვლელობაზე, აქ არსებულ რეალობაზე, გადმოგვეცა, ჩვენის აზრით, არც თუ ისე სასურველი ვითარება და ის სინამდვილე, რაც ამ საგნის სწავლების გარშემო ჩვენთან არის და აქვე შემოგვეთავაზებინა არსებული მდგომარეობის გაუმჯობესების თუნდაც უმნიშვნელო ალტერნატივა, ან სურვილიც კი. ობიექტული აღნიშნულს არამართებულად განიხილავს და იქიდნურადაც კი მიაჩნდება: რა არის გაურკვეველი, ან დასაზუსტებელი(?). მაგრამ თუ საქართველოს უმაღლეს სასწავლებლებში ეკონომიკური ანალიზის სწავლების ორგანიზაციისა და პროცესს რეალურად შევხედავთ და/ან გავეცნობით აღმოჩნდება, რომ თითქმის პარადოქსული რეალობა გვაქვს:

პირველი, ზოგიერთი უმაღლესი სასწავლებელი როგორც თბილისში, ასევე რეგიონებში “ეკონომიკური ანალიზის” საგნის სწავლებას უბრალოდ გვერდს უვლის (?), ის ჩართული არა აქვს სასწავლო პროცესში; აღნიშნული გარემოება მათ ნებისთინა თუ უნებლიედ გარკვეული სახის უხერხულობაშიც კი აყენებს, რაც საბოლოო ჯამში, ჩვენის აზრით, მათთვის ნამგებიათ კი აღმოჩნდეს. მაღალკვალიფიციური მენეჯერი, ან ბიზნეს-ადმინისტრატორი, ან უბრალოდ ეკონომისტი ეკონომიკური ანალიზის საწყისების ცოდნის გარეშე წარმატებული ვერ გახდება. ანალიტიკური აზროვნების გაღვივების და პრაქტიკულიზაციის საწყისები ხომ უშუალოდ ეკონომიკური ანალიზის მეცნიერებიდან იღებს სათავეს ბოლოს; ამდენად, მათი მცდელობა, რომ ზემოთაღნიშნული სახის “უკმარისობა” სხვა, და თითქოს-და ანალოგიური ან/და საგნის ჩანაცვლება/სწავლებით განახორციელონ, ან უბრალოდ ერთი

მეცნიერება მეორეთი ჩაანაცვლონ, წარმატების მომტანი არ არის და ის უბრალოდ ვერც გახდება. ამ სახის ვითარება, ჩვენი აზრით, ეკონომიკური ანალიზის საგნის მიმართ აშკარად დაუმსახურებელ დამოკიდებულებად წარმოჩინდება და ის დილექტანტიზმად უნდა მივიჩნიოთ.

მეორე, ბიზნესის ადმინისტრირების, ბიზნესის მართვის და ა.შ. სპეციალობების სახით “წარმოდგენილი უმაღლესი სასწავლებლები ეკონომიკური ანალიზის” საგნის სწავლების დროს, ჩვენი აზრით, ეკონომიკური სწავლების დიალექტიკას არღვევენ. ისინი არ ითვალისწინებენ იმ გარემოებას, რომ ანალიზი შემეცნების მეთოდია, ხოლო ეკონომისტისათვის ეკონომიკური ანალიზის ცოდნა საკითხის რეალობაში განჭვრეტის კომპლექსურობას და სრულყოფილებას უზრუნველყოფს. აღნიშნული მოცემულობა კი უმაღლესი სასწავლებლების შემთხვევაში ხშირად დარღვეული არის; კერძოდ, კი წარმოუდგენლად მიგვაჩნია “ეკონომიკური ანალიზის” საგანი თანადროულად, ანუ ერთდროულად ისწავლებოდეს ისეთი საგნების გვერდით, როგორიც არის “სტატისტიკა”, “ბუღალტრული აღრიცხვა”, ან/და კიდევ პირიქით, ჯერ ისწავლებოდეს “ეკონომიკური ანალიზი” და შემდეგ კი “მმართველობითი ანალიზის”, “ფინანსური ანალიზის” საგანი. თუ ვაღიარებთ, რომ ეკონომიკური ანალიზი მოიცავს ფინანსურ, მმართველობით, საგადასახადო, საინვესტიციო, ინოვაციურ, სტატისტიკურ ანალიზს, მაშინ უმაღლეს სასწავლებლებში შესაბამისი საგნების რეგალიები დაცული უნდა იქნეს და სწავლების აზრობრივი გავრცობის დიალექტიკა კი უზრუნველყოფილი.

მესამე, დღეს ეკონომიკური ანალიზის საგანმა კორექტირება განიცადა, იგი თვისობრივად სხვაგვარი გახდა და როგორც ერთერთმა მნიშვნელოვანმა ეკონომიკურმა დისციპლინამ პოზიცია კიდევ უფრო გაიმყარა; თანამედროვე ეკონომიკურ ანალიზში ფართოდ გავრცელდა საერთაშორისო სტანდარტები, ანალიზის კონცეფცია “კომპანიის უწყვეტი საქმიანობის”, “მომავალზე ორიენტაციის”, “სიცოცხლისუნარიანობის” და სხვ. ანალოგიური ტერმინების გარშემო ტრიალებს. ეკონომიკურმა ანალიზმა მოიცვა ფირმის სიცოცხლისუნარიანობის განსჭვრეტის მიზნით

წარსულში მისი მდგომარეობის შესახებ სარწმუნო დასკვნების სისტემურ განხილვის და ინფორმაციის შეფასების პროცესი. ამ ფონზე იქმნება იმის წინაპირობა, რომ ეკონომიკურმა ანალიზმა შესაძლოა ზუსტად დაადგინოს ფირმის ყველა მნიშვნელოვანი მახასიათებლები, რომლებიც უზრუნველყოფენ მის ფინანსურ წარმატების ან გაკოტრების ალბათობას. აღნიშნული მოცემულობა, რაოდენ პარადოქსულიც კი არ უნდა იყოს, დღეს ქართულ ენაზე უშუალოდ ეკონომიკური ანალიზის საგნის სწავლების პროცესში მეტწილად უგულვებელყოფილიც კი არის. ეს აზრი კი დღეს ამა თუ იმ სახით “დადგენილი” თუ “აღიარებული” ეკონომიკური ანალიზის საგნის სახელმძღვანელოს ან დამხმარე სახელმძღვანელოს გაცნობის დროს ჩნდება. ამ ფონზე გასაგები და თვალნათლივი ხდება ის სიტუაცია, რაც ეკონომიკური ანალიზის საგნის სწავლების პროცესში არსებობს. რეალობიდან, და თუნდაც თანამედროვეობიდან ჩამორჩენა საბოლოო ჯამში ეკონომიკურ განათლებას დევალვირებულის ხდის. აღნიშნული განათლებისადმი ჩვენი საერთო დამოკიდებულების ბრალიც კი არის და ამავე დროს ის შესაძლოა ჩვენს ქვეყანაში არსებული ობიექტური გარემოებითაც კი იყოს პროვოცირებული, მაგრამ მას უთუოდ გამოსწორება სჭირდება; ამ ფონზე ეკონომიკური ანალიზის საგნის სწავლება უბრალოდ არ უნდა “დაიჩაგროს”, დღეს ის ძირფესვიანად უნდა გარდაიქმნას და მიახლოვდეს თანამდროვეობის მოთხოვნებს.

მეოთხე, თანამედროვე ეკონომიკა ელვისებურად ვითარდება; აქ მეცნიერულ-ტექნიკურ მიღწევებს თან სდევს თეორიულ-პრაქტიკული ხასიათის მქონე ეკონომიკური საკითხების სიღრმისეული დამუშავება, ახლებურად გააზრება და წარმოჩენა. საკითხის ახლებურად, თვისობრივად სხვა კუთხით დანახვა და განვითარების გზის წარმოჩენა ყველა მეცნიერებისათვის მნიშვნელოვანი გახდა. დღეს ეკონომიკური ანალიზის მეცნიერება კომპლექსური ანალიზის სახით წარმოსდგა; აქ გენენიერებრივებული არის სისტემურობის და კომპლექსურობის მოთხოვნა. მასში ფინანსური, მმართველობითი, საგადასახადო, საინვესტიციო, ინოვაციური და სტატისტიკური ანალიზის ჩართულობის მიზეზით მან, როგორც

მეცნიერებამ ზუსტად წარმოსახა თავისი კომპონენტები: ანალიზის პრიციპები, ანალიზის სახეები, ანალიზის მეთოდები, მაჩვენებელთა სისტემა, ანალიზის მეთოდოლოგია და პრაქტიკაში რეალიზებადი გახადა. მისთვის როგორც მეცნიერებისათვის ე.წ. დახურული წრე არ არსებობს და ის ტავტოლოგიის მორევში არ იძირება. ამ აზრის დასადასტურებლად მივანიშნებთ შემდეგს: ფინანსური ანალიზის საგანი განიხილავს მაგალითად მოგება-ზარალის, ან გაკოტრების საკითხს. ამ საკითხის(საკითხების) ეკონომიკური ანალიზის საგნის სფეროში განხილვა ობიექტულისათვის მიუღებელი არის — იგი მარტივად აცხადებს, რომ ეს საკითხი ხომ ფინანსურ ანალიზში არის განხილული და რატომ არის საჭირო მისი განმეორება, ანუ რა აუცილებელია ეკონომიკური ანალიზის მიერ მისი განხილვა(?!). სწორედ აქ იღებს სათავეს ე.წ. ტაქტიკური შეცდომა, ანუ როგორც სამხედრო ენაზე ამბობენ, საკითხი მიზანს აცდა და მიზანი მიუღწეველი დარჩა. ამ სიტუაციაში ხაზგასმით უნდა მივანიშნოთ: ეკონომიკური ანალიზი მოვალეა თავისი კომპონენტების გადასახედიდან, სისტემურობისა და კომპლექსურობის პოზიციიდან, და ბოლოს სამეურნეო სუბიექტის (მაგ. კომპანიის) წარსული პერიოდის მდგომარეობისა და მომავალში მისი სიცოცხლისუნარიანობის ქრილში წარმოადგინოს მაგალითად მოგება-ზარალის, ან გაკოტრების საკითხი. ამასთან თვით ეკონომიკური ანალიზის თეორიულ-მეთოდოლოგიური მხარის გვერდით ანალიზის ეს სახე შესაძლებლობას იძლევა ჩავწვდეთ კომპანიის საწარმოო და ფინანსური რესურსების ეფექტური და გონივრული გამოყენების პრაქტიკულ საქმიანობაში გამოყენების სივრცეს. და თუ ესა თუ ის საკითხი ფინანსურმა ანალიზმა ან/და საგადასახადო ანალიზმა განიხილა(განიხილავს) და შეისწავლა(შეისწავლის), მასზედ მორატორიუმი კი არ უნდა გამოცხადდეს, არამედ პირიქით, საკითხის სიღრმისეული წვდომის გვერდით, უცილობლად საჭიროა მისი კომპლექსურობისა და სისტემურობის ქრილში განხილვა-გაანალიზება, რაც მხოლოდ ეკონომიკური საგნის მოწოდება არის. ამდენად, ეკონომიკური ანალიზის სწავლების დროს უცილობლად უნდა დაირღვეს “კარჩაკეტილობის” პირობა. ამ გარემოებას იმიტომაც მივანიშნებთ, რომ მსგავს რეალობასთან გვაქვს საქმე და ის, ჯერ

ერთი, ვნებს ამ მეცნიერების სწავლების პროცესს და თვით ეკონომიკურ განათლებასაც კი აკნინებს. ძალიან საინტერესო იქნება იმის გააზრება, რომ კომპანიის ბიზნეს-გეგმის დასაბუთებულობის, შრომითი, მატერიალური და ფინანსური რესურსების ეფექტურობის, მმართველობითი გადაწყვეტილების ოპტიმალურობის უზრუნველყოფა, ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანგარიშგების არსენალის გამოყენების მთელი არეალი გაცნობიერდეს ეკონომიკური ანალიზის გარეშე — ეს ხომ დასახული მიზნის არარეალობდე მიგვიყვანს და დილექტანტიზმის ერთ-ერთ ცხად გამოვლენას წარმოადგენს.

მეხუთე, ანალიზი როგორც შემეცნების მეთოდი ეკონომიკაში სხვადასხვა მიმართულებით გამოიყენება. კომპანიის ფინანსური, მმართველობითი, საგადასახადო, საინვესტიციო, ინოვაციური, სტატისტიკური შეფასება-ანალიზი გარკვეული სახის მაპროვიცირებად მოცემულობას ჰქმნის: დღის წესრიგში დგას წარმოების სიღრმისეული ფაქტორების, კომპანიის ფინანსური მდგომარეობის ყოველმხრივი ანალიზისა და დაბანდებულ თვითოეულ ლარზე ყველაზე უკეთესი უკუგების უზრუნველყოფელი ბიზნეს-პროცესების ორგანიზების საკითხი. მისი გაცნობიერება და გადაწყვეტა კი მხოლოდ იმ მაღალკვალიკვალიფიციურ სპეციალისტს ძალუძს, რომელიც სრულად ფლობს ანალიზის თეორიას და პრაქტიკულ უნარ-ჩვევას. ამ მიმართებით უნდა მივანიშნოთ უშუალოდ ეკონომიკური ანალიზის კურსის სწავლების პროცესში უცილობლად დასაცავ მოცემულობაზე — ეკონომიკური ანალიზის სწავლების დროს რა ზომის ყურადღება დაეთმოს პრაქტიკულ ასპექტებს, თუ პირიქით მთელი აქცენტი დაეთმოს საგნის სწავლების თეორიულ მხარეს. ერთი შეხედვით ეს აზრი თითქოს-და უსაფუძვლოა, მაგრამ რეალობა სხვას ღაღადებს: თუ საგნის სწავლების ხელმძღვანელი უშუალოდ პრაქტიკული საქმიანობის სფეროდან (მაგ. ბუღალტერი) არის წამოსული, მაშინ ის ნებისთ თუ უნებლიედ ეკონომიკური ანალიზის პრაქტიკულ ასპექტებზე ამახვილებს ყურადღებას, ანალიზი პრაქტიკა-მდე “დაჰყავს”, და ეკონომიკური ანალიზის თეორიულ ასპექტს უბრალოდ უკანა რიგში აყენებს. ანალოგიურად, როცა სწავლების

დროს კურსის წამყვანი მთელ ყურადღებას ეკონომიკური ანალიზის თეორიულ მხარეს აქცევს, ის ასევე არღვევს ამ მეცნიერების ჰარმონიას და ის ეკონომიკური მოვლენის (ფაქტის) პრაქტიკულ მხარეს კი მცირე დროს უთმობს. მათ, ორივე შემთხვევაში, მხედველობიდან უბრალოდ გამორჩათ, რომ ეკონომიკური ანალიზის მეცნიერების სანყისების შესწავლა ანალიტიკური აზროვნების და უნარ-ჩვევების გამომუშავების მიზნით ხორციელდება. ლექტორის პროდუქტიულობის მნიშვნელოვანი ფაქტორი კი დასმული ამოცანის, მიზნის გარკვეულობაა; ცნობილი ამერიკელი მენეჯერისა და პროფესორის ბრაიან ტეისის ამ აზრის პერეფრაზირების ფონზე უნდა მივანიშნოთ, რომ ეკონომიკური ანალიზის მეცნიერების სწავლების წარმატებით აღსრულებისათვის ანალიტიკური მუშაობის თეორიული საფუძვლები, მონაცემების ანალიტიკური დამუშავების თანამედროვე მეთოდები და ხერხები შეხამებული უნდა იქნეს ანალიტიკური ინფორმაციის მომხმარებელთა მოთხოვნების დაკმაყოფილების მიზნით მაჩვენებლების სისტემის ადექვატურ გამოყენებასთან, ანალიზის-კვლევის შედეგების მართებულად დოკუმენტირება-გაფორმებასთან. ამ სიტუაციის სისტემაში მოყვანა და არსებულის განმუხტვა კი შესაბამისი კვალიფიკაციის მქონე საგნის ხელმძღვანელს ძალუძს, ანუ სწორედ იმას ვისაც ადექვატური განათლება და სამეცნიერო-პედაგოგიური გამოცდილება გააჩნია. ამ და სხვა სახის საკითხების უკეთ გააზრება-რეალიზაციის საკითხის გადაწყვეტის მიზნით მიზანშეწონილად მიგვაჩნია პერიოდულად მოხდეს მათთვის შესაბამისი დონის მიზანმიმართული სემინარების, კონფერენციების, ან ტრეინინგების და ა.შ. ორგანიზება და მოწყობა; აღნიშნული სხვა ზემოთაღნიშნულ მინიშნებების(ხარვეზების) გამოსწორების გვერდით უთუოდ წაადგება ეკონომიკური ანალიზის მეცნიერების ათვისების საერთო საკითხს და საბოლოო ჯამში ბიზნესის შეფასების საიმედოობის დონის ამაღლების მიზნით, კომპანიის საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობის კომპლექსური და სრულად შეფასების ჩვევების შეძენის მიმართულებით მაღალკვალიფიციურ სპეციალისტის მომზადების პროცესს უფრო შედეგობრივს გახდის.

დასკვნა

ამრიგად, ზემოთაღნიშნული გარემოებების, და კიდევ სხვა სახის არსებული ობიექტური ვითარების და ჩამოყალიბებული სიტუაციის ფონზე ეკონომიკური ანალიზის საგნის სწავლების საკითხი მთლიანობაში სერიოზულ გადახედვას საჭიროებს: აქ დროის მოთხოვნის ხელიდან გაშვება და საკითხის თვითდინებაზე მიშვება, ჩვენი აზრით, უმაღლესი სწავლების ერთიან პროცესს ამახინჯებს, სწავლება მოხმარებით ღირებულებას ვედარ დებულობს და სრულყოფილი ეკონომიკური განათლების პროცესს დინამიზმს უკარგავს. ამიტომაც ჩვენ საჭიროდ მიგვაჩნია დასმული საკითხი შემდგომი დამუშავების არეალში მოხედეს და წინ ნაწინიოთ განათლებული და კვალიფიციური კადრებით საზოგადოების და ქვეყნის შემდგომი სიძლიერის უზრუნველყოფის რთულ გზაზე.

FOR THE ISSUE OF TEACHING ECONOMIC ANALYSIS

Zura Jorbenadze, GTU Professor

Revaz Shengelia, GTU Professor

JuJuna Tsiklauri-Shengelia, GTU Professor

Natia Shengelia, GTU As. Professor

Resume

Today the economic analysis capabilities went up to a higher level: established the international standards and the unity in the light of the financial, managerial, tax, innovation, investment and statistical analysis. Today at this country's development stage and according to the future perspectives economic profile students with the analytical skills are very sought after. At this stage the teaching level of economic analysis can't stand the quality of criticism: in some institutions of higher education this subject is not taught (!), and where it's taught has a free run - violated the discipline and the science of the structure, mixed with the theoretical

and practical sides ratio, some discussion of the issue of parallelism for fear of this subject are restricted , the issues discussed do not correspond with the modern requirements; The modern textbooks, additional materials do not exist in Georgian language for economic analysis, and even more under the objective and subjective circumstances , it is necessary to be revised the structure of economic analysis. For this purpose, it is appropriate the persons who are interested in this subject to organize and arrange some seminars, conferences, or trainings, etc. They also need to show more desire and passion in order to improve the preparation process of the highly qualified personnel (specialists) in this field.

Keywords : Subject area of Economic Analysis , systematic character and complexity of analysis, the theory and practice of Economic Analysis , Analytical Thinking, the International Standard of economic analysis, financial, managerial, tax, innovation, investment, statistical analysis.